

6. Trh práce

Tempo růstu zaměstnanosti v průběhu roku 2019 zvolňovalo, hlavně vlivem vývoje v průmyslu. Růst naopak sílil ve stavebnictví a přetrvával ve většině odvětví služeb.

Přestože trh práce reaguje na hospodářský vývoj tradičně s určitým zpožděním, náznaky zvolňování ekonomického růstu zde byly během letošního roku již patrné, a to především v oblasti zaměstnanosti. Zatímco v 1. čtvrtletí se počet všech pracujících¹ v ČR meziročně zvýšil o 1,4 % (podobně jako za celý loňský rok), v následujícím kvartálu o 0,8 % (nejméně od 3. čtvrtletí 2014), ve 3. čtvrtletí jen o 0,6 %². V mezikvartálním vyjádření se růst zaměstnanosti zastavil již ve 2. čtvrtletí 2019 a v následujícím období již došlo k mírnému poklesu (−0,2 %). V pozadí stál především vývoj v průmyslu, kde zaměstnanost poprvé od konce roku 2013 meziročně klesla³. Pracovníků ubylo rovněž v primárním sektoru. Naopak ve stavebnictví růst zaměstnanosti v průběhu roku 2019 sílil. Pokračoval i rozvoj služeb, hlavně informačních a komunikačních činností (+4,9 % ve 3. čtvrtletí). Stavby pracovníků rozšiřovaly meziročně také obchod či aktivity vázané na cestovní ruch. Zaměstnaných přibýlo i v odvětvích s převahou veřejného sektoru (+2,5 %), a to hlavně ve vzdělávání a zdravotní i sociální péči. Velmi mírný růst zaměstnanosti v celé ekonomice lze přičíst výhradně lidem v zaměstnaneckém postavení. Počet sebezaměstnaných (podnikatelů bez zaměstnanců) se meziročně mírně snížil (o 0,4 %), zejména vlivem poklesu v primárním sektoru.

Krátkodobá očekávání růstu zaměstnanosti zůstala ve stavebnictví i obchodu pozitivní.

Zvolnění růstu zaměstnanosti korespondovalo s výsledky konjunkturálních šetření⁴, které již během roku 2018 naznačovaly opatrnější přístup podniků k nabírání nových pracovníků (zejména v průmyslu, ale i v některých odvětvích tržních služeb). To odráželo nejen rostoucí nejistoty u významných tuzemských exportérů související s aktuální situací v eurozóně, ale i dlouhodoběji působící tlak na zvyšování produktivity práce poháněný silnými mzdovými náklady i klesající ziskovostí podniků. Opatrnější vyhlídky podniků se projevily i na počátku letošního roku, ve 2. i 3. čtvrtletí došlo ke stabilizaci. Ve stavebnictví i obchodu ale zůstala krátkodobá očekávání zaměstnanosti stále pozitivní⁵.

Poptávka po pracovnících zůstává v ČR stále silná. U méně kvalifikovaných pozic je z velké části saturována ze zahraničí, primárně z Ukrajiny.

I přes sílící nejistoty zůstává poptávka po pracovnících v ekonomice nadále silná. Jejich nedostatek stále představoval významnou růstovou bariéru napříč odvětvími⁶. Podniky reagovaly na tento stav stále častěji náborem pracovníků ze zahraničí, k čemuž pomáhaly i aktivity státu, který pokračoval v cílené podpoře projektů ekonomické migrace. Tempo přírůstku pracujících cizinců letos ve srovnání s loňskem neochabovalo, cizinci tvořili již více než osminu pracovní síly v Česku⁷.

Míra zaměstnanosti nadále mírně rostla, zejména zásluhou žen. V kontextu zemí EU patřila k nejvyšším, především mezi

Míra zaměstnanosti osob ve věku 15 až 64 let dosáhla ve 3. čtvrtletí u mužů 82,0 %, u žen 68,2 %. Meziročně nadále rostla (o 0,1, resp. 0,4 p. b.), byť mírnější tempem než v předchozích letech. Pozitivně působila vyšší ekonomická aktivita na sklonku i po ukončení produktivního věku (vlivem silné poptávky po pracovnících, zejména ve službách, i prodlužování zákonného důchodového věku). Projevoval se i vliv posunu

¹ Pokud není uvedeno jinak, jsou v této kapitole údaje o zaměstnanosti uvedeny v pojetí národních účtů po očištění o sezónní vlivy.

² Dynamika zaměstnanosti v ČR tak byla ve 3. čtvrtletí slabší než v EU (+0,9 %), resp. zemích eurozóny (+1,0 %). Přestože i v těchto uskupeních tempo letos zvolňovalo, zaměstnanost zde stále rostla i v mezičtvrtletním vyjádření (shodně o 0,1 %).

³ Podle údajů podnikové statistiky počet zaměstnanců v průmyslu ve 3. čtvrtletí meziročně klesl (o 1,2 %). V tomto pojetí ale nejsou do průmyslu zařazeni agenturní pracovníci a není zohledněn ani vliv šedé ekonomiky.

⁴ Ty jsou vyjádřeny pomocí sezónně očištěných údajů jako rozdíl (v p. b.) mezi podílem podniků očekávajících v nejbližších třech měsících navýšení zaměstnanosti a podniků vyhlížejících naopak redukcii stavu svých pracovníků.

⁵ Saldo krátkodobých očekávání v oblasti zaměstnanosti dosahovalo v říjnu 2019 ve stavebnictví i obchodu +11, resp. +10 bodů. V průmyslu činilo −2 body, v tržních službách dokonce −12 bodů.

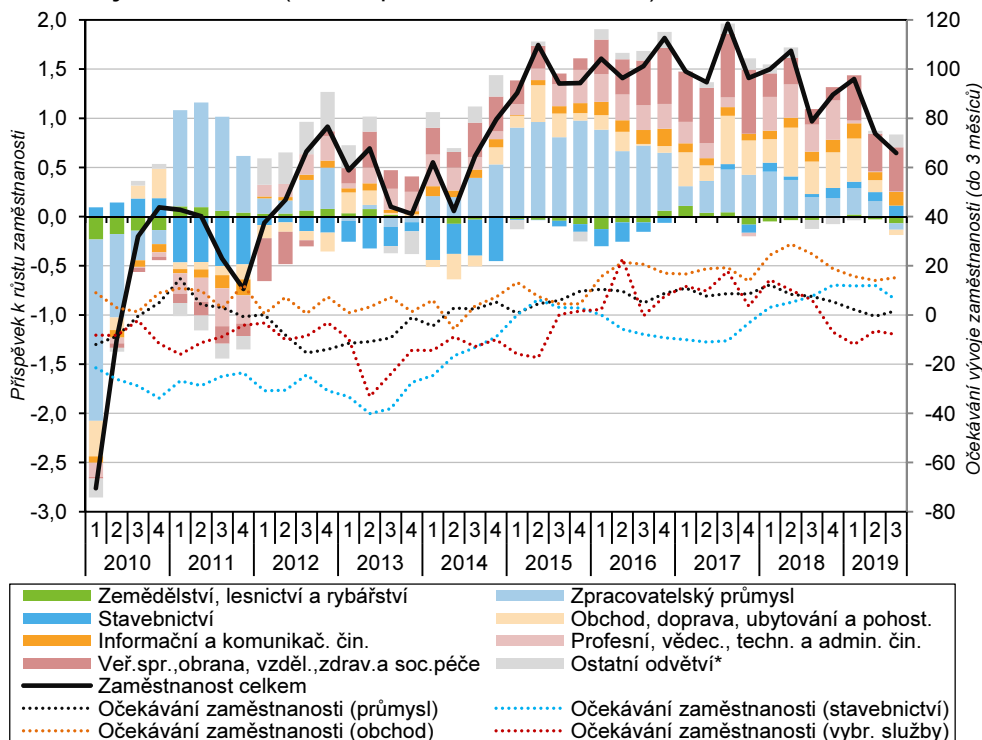
⁶ To platilo zejména ve stavebnictví, kde tuto bariéru na počátku 4. čtvrtletí 2019 označila již polovina podniků. Jejich podíl byl ale významný i v průmyslu, byť oproti vrcholu z konce loňského roku mírně klesl (ze 45 % na 37 %). Role faktorů nedostatku pracovní síly je letos ve všech hlavních odvětvích ekonomiky stále citelně vyšší než na vrcholu konjunktury minulé dekády.

⁷ Na konci září 2019 bylo dle údajů MPSV a MPO v Česku zaměstnáno 734 tis. osob s cizím státním občanstvím. Od počátku roku jejich četnost vzrostla o 11,5 %, z čtrnácti většiny zásluhou vyššího počtu osob v postavení zaměstnanců. Ze tří pětín se na tom podíleli občané Ukrajiny, z pětiny Slováci. Bezmála dvě třetiny celkového přírůstku cizinců připadalo na muže. Z podrobnějších údajů za 1. pololetí 2019 plyne, že nejvíce cizinců na zaměstnaneckých pozicích přibýlo od počátku roku v průmyslu (12 tis.) a stavebnictví (8 tis.), z pohledu kvalifikačních tříd pak zejména v kategoriích obsluha strojů a zařízení či pomocní a nequalifikovaní pracovníci. Relativně vzrostl počet cizinců významněji také u řemeslníků a opravářů či kvalifikovaných pracovníků v zemědělství, lesnictví a rybářství.

novějšími členy Unie.

populačně silných kohort narozených v 70. a 80. letech do věku nejvyšší ekonomické aktivity. Tyto faktory se intenzivněji projevily u žen. Míra celkové zaměstnanosti v Česku zůstává v evropském kontextu výrazně nadprůměrná. U žen patřilo ve 2. čtvrtletí ČR třinácté místo⁸ mezi státy EU (s maximem ve Švédsku – 76 % a minimem v Řecku – 48 % a dále v Itálii – 51 %), u mužů druhá příčka (v těsném odstupu za Nizozemskem).

Graf č. 13 Celková zaměstnanost (meziročně v %), příspěvky hlavních odvětví k meziroční změně zaměstnanosti (v p. b.) a očekávání vývoje zaměstnanosti v následujícím čtvrtletí (saldo v p. b., sezónně očištěno)

*Zahrnuje odvětví: Těžba a energetika, Peněžnictví a pojišťovnictví, Činnosti v oblasti nemovitostí, Kulturní, zábavní a rekreační činnosti, Ostatní služby.
Poznámka: Saldo očekávání vyjadřuje rozdíl v p. b. mezi kategoriemi (růst vs. pokles zaměstnanosti v následujícím čtvrtletí).
Zdroj: ČSÚ (národní účty, konjunkturální průzkumy)

Obecná míra nezaměstnanosti během roku 2019 stagnovala na historických minimech, pokles dlouhodobě nezaměstnanosti ale dále pokračoval.

Pokles obecné míry nezaměstnanosti⁹ se v roce 2019 zastavil. V září dosahovala u mužů 1,7 % a 2,5 % u žen. Pozitivní bylo, že se dále snižoval počet dlouhodobě nezaměstnaných (nad jeden rok). Jejich podíl na celkové nezaměstnanosti ve 3. čtvrtletí klesl pod 27 % – nejnižší od poloviny 90. let. Vyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných ale stále zůstává mezi lidmi nad 50 let a též u osob pouze se základním vzděláním. Byť v průběhu letošního roku mírně přibýlo podniků, které očekávaly snižování stavu pracovníků, lze předpokládat, že trh práce dokázal tyto dosud nepočtené skupiny propuštěných opět bez potíží vstřebat. Stále vysoká poptávka po pracovnících vedla k nasávání i dalších potenciálních zdrojů, o čemž svědčí i počet ekonomicky neaktivních osob chtějících pracovat¹⁰, jenž klesl poprvé v historii sledování pod stotisícovou hranici.

Míra nezaměstnanosti v EU poprvé od konce poslední recese mezičtvrtletně neklesla.

Míra nezaměstnanosti v Česku byla nadále nejnižší mezi státy EU – u žen druhým rokem, u mužů již šestým rokem v řadě. Od letošního roku totéž platilo i o míře nezaměstnanosti mladých do 25 let (4,8 %). Celková míra nezaměstnanosti v Unii činila

⁸ Mezi státy, které vstoupily do EU po roce 2000, dosahovaly vyšší míry zaměstnanosti ve věku 15 až 64 let jen ženy ve Slovinsku a také v pobaltských státech (71 až 72 %), především vlivem vyššího zákonného důchodového věku.

⁹ Všechny uváděné míry nezaměstnanosti vycházejí z údajů Výběrového šetření pracovních sil a vyjadřují skutečnost po sezónním očištění.

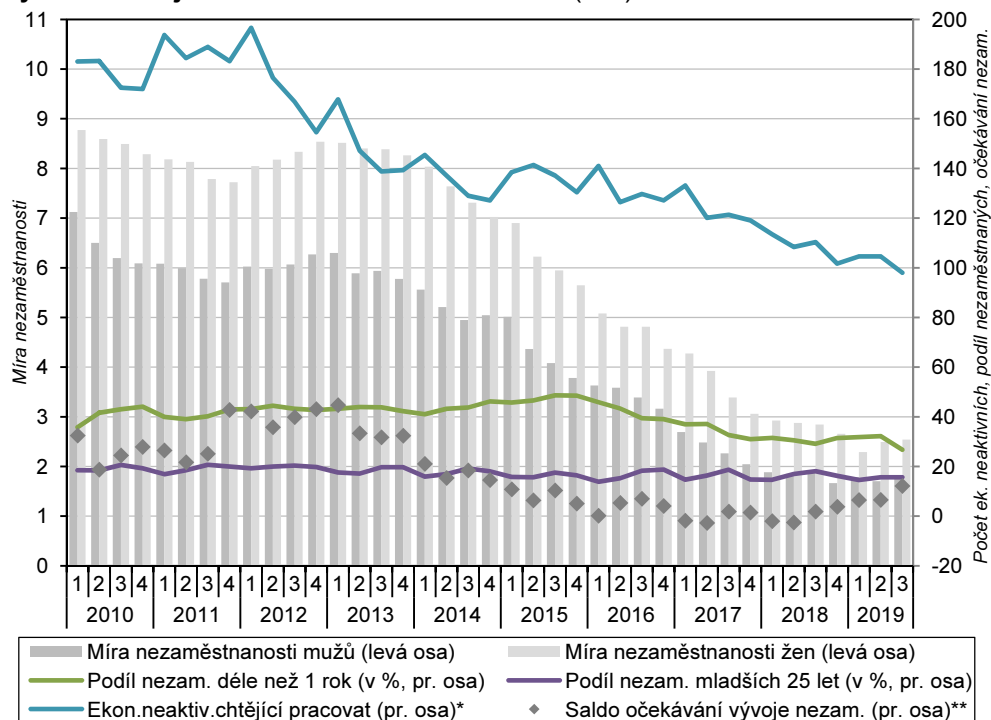
¹⁰ Jde o osoby nepracující, aktivně práci nehledající (tudíž nesplňující podmínku pro zařazení mezi nezaměstnané), ale vyjadřující ochotu pracovat (bez ohledu na schopnost rychle do nového zaměstnání nastoupit). Ve 3. čtvrtletí 2019 jich bylo 98 tis., bezmála o polovinu méně než v letech 2010 a 2011, kdy byl trh práce zasažen důsledky hospodářské recese.

I v některých státech s nízkou celkovou nezaměstnaností přetrvávají na trhu práce významné strukturální problémy.

ve 3. čtvrtletí 6,3 % a poprvé od konce poslední recese se proti předchozímu čtvrtletí nesnížila. Meziročně ale ve 24 státech stále klesala, významnější růst zaznamenalo jen Švédsko (o 0,5 p. b. na 6,9 %). Vyšší míra nezaměstnanosti než v celé eurozóně (7,5 %) sužovala Řecko (16,8 %), Španělsko (14,2 %), Itálii (9,8 %) a Francii (8,5 %). Naproti tomu v drtivé většině novějších členských států EU a také v Německu, Belgii či Velké Británii sestoupila nezaměstnanost na více než dvacetiletá minima. V některých z těchto států však trh práce dále čelí vážným strukturálním problémům, např. vysokému podílu dlouhodobé nezaměstnanosti či značným regionálním rozdílům (Slovensko, Bulharsko či Belgie).

Graf č. 14 Obecná míra nezaměstnanosti (v %), podíl dlouhodobě nezaměstnaných (v %), ekonomicky neaktivní chtějící pracovat (v tis.) a podíl obyvatel obávajících se růstu nezaměstnanosti (v %)

Pozn.: Údaje o míře nezaměstnanosti jsou po sezónním očištění, ostatní ukazatele nikoliv.
 *Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají (a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané), ale přitom uvádějí, že by chtěli pracovat.
 **Očekávání v příštích 12 měsících (u spotřebitelů). Vyjadřuje rozdíl v p. b. mezi kategoriemi (růst vs. pokles nezaměstnanosti).
 Zdroj: ČSÚ (VŠPS, konjunkturální průzkumy)

Růst počtu volných pracovních míst se ve 3. čtvrtletí téměř zastavil. Zhruba tři čtvrtiny všech nabízených pozic cílily na uchazeče se základním vzděláním, resp. na cizince.

Převis volných míst nad uchazeči o práci se rozšířil již do dvou třetin

Na konci září 2019 nabýzely úřady práce (ÚP) v ČR 345 tis. volných míst, meziročně o necelou desetinu více. Během 3. čtvrtletí, kdy vrcholily některé sezónní práce, se ale počet míst již výrazněji neměnil¹¹. Tři čtvrtiny všech míst cílily na zahraniční pracovníky. I nadále přibývalo nejvíce pozic s nejnižšími kvalifikačními nároky – pro lidi s maximálně základním vzděláním (meziročně +36,2 tis., resp. o šestinu). Naopak nabídka pro uchazeče s alespoň maturitním vzděláním se rozšířila jen o 1,4 tis. míst, resp. o 4 %. Zároveň ale klesl počet míst pro vyučené (o 8,4 tis., resp. o 11 %), a to poprvé od roku 2012. Z pohledu kvalifikace přibývalo míst hlavně v kategoriích obsluha strojů, montéři či řemeslníci a opraváři. Sítila poptávka po pracovnících v zemědělství či lesnictví. Naopak silný růst počtu míst pro pomocné a nekvalifikované pracovníky, typický pro roky 2017 i 2018, se letos téměř zastavil. Nerovnoměrně se vyvíjela nabídka míst z pohledu regionů – svižně rostla v Praze, Středočeském a Plzeňském kraji, čtyři regiony již ale zaznamenaly meziroční pokles¹². Při pokračující redukci počtu registrovaných uchazečů

¹¹ V červnu 2019 se počet míst dokonce meziměsíčně o 4 tis. snížil (poprvé od konce roku 2016), k mírné redukci došlo i během září a října.
¹² Nejvíce Pardubický kraj (o 10 tis. míst, resp. 30 %), především vlivem snížení nabídky míst pro nekvalifikované a pomocné pracovníky.

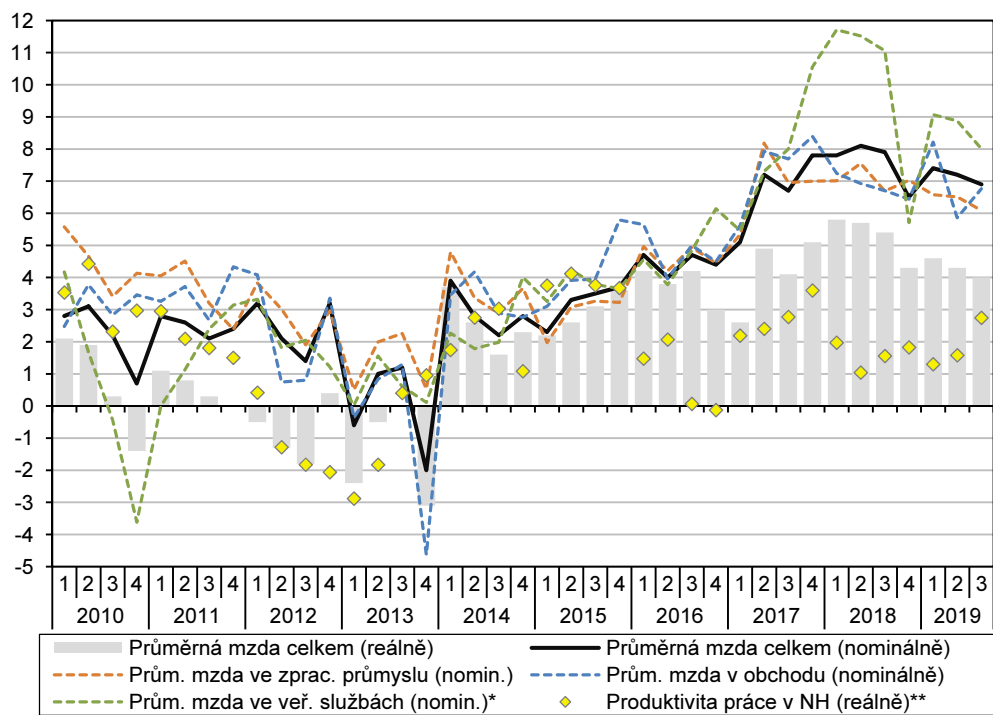
okresů ČR. Téměř třetina míst ale zůstává dlouhodobě neobsazena.	o práci v ČR (meziročně o desetinu) se jejich šance na uplatnění dále mírně zvyšovala ¹³ . Bez mála třetina všech volných míst v Česku byla v nabídce ÚP déle než rok (v Karlovarském a Libereckém kraji přes 40 %, naopak v Praze a Ústeckém kraji jen čtvrtina).
Tempo růstu průměrných mezd během roku 2019 mírně zpomalovalo, především vlivem vývoje v průmyslu.	Průměrná hrubá nominální měsíční mzda zaměstnance vzrostla (dle podnikových statistik) ve 3. čtvrtletí 2019 meziročně o 6,9 % ¹⁴ a od počátku roku v úhrnu o 7,2 %. Za mírným zpomalením (indikovaným během roku 2019 i slabšími mezičtvrtletními tempy) stál hlavně průmysl společně se stavebnictvím i odvětvím veřejné správy a obrany. Ve většině odvětví tržních služeb, těžících ze stabilnější tuzemské poptávky, svižný mzdový růst nepolevoval (v peněžnictví a pojišťovnictví dokonce sílil). V úhrnu za 1. až 3. čtvrtletí se průměrné výděly zvýšily nejvíce ve vzdělávání (+10,8 %) a v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech (+10,7 %). I tak ale jejich výše stále nedosahovala úroveň celé ekonomiky. Ve váhově dominantním zpracovatelském průmyslu mzdové tempo zvolnilo na tříleté minimum (+6,4 %), což bylo dále umocněno i redukcí zaměstnanosti. Obdobné mzdové tempo zaznamenalo i stavebnictví čelící silicím nákladovým tlakům vlivem růstu cen meziproductů. V odvětví obchodu osciloval mzdový růst kolem 7 % již třetím rokem. V rámci tržních služeb si letos nejvíce polepšili zaměstnanci v peněžnictví a pojišťovnictví, kde 8,3% růst zčásti kompenzoval nižší mzdovou dynamiku v předešlých čtyřech letech. Naopak slabší letošní tempo průměrných výdělků v profesních, vědeckých a technických činnostech a také v informačních a komunikačních činnostech (shodně okolo 5,5 %) bylo ovlivněno svižným růstem evidenčního počtu zaměstnanců (o téměř 3 %).
Dynamika mezd v obchodu zůstala stabilní již třetím rokem. Ve finančním sektoru ale zrychlila a zčásti kompenzovala slabší tempa z předchozích let.	Celková mzdová diferenciac se letos na rozdíl od předchozích tří let již nesnižovala. Mírně nadprůměrného meziročního růstu dosáhly výděly v nejnižším, ale i nejvyšším mzdovém decilu. Projevil se jak vliv opakovaného navyšování minimální mzdy, tak i mzdová akcelerace ve finančním sektoru. Oproti předešlým rokům byl letos více diferencován i růst platů v rámci veřejného sektoru. Mzdový medián vzrostl v 1. až 3. čtvrtletí o 7,0 %. Již čtvrtým rokem se zvyšoval svižněji u žen než u mužů. Přestože meziroční růst kupní síly mezd se zejména vlivem silící inflace mírně snižoval (až na 4,0 % ve 3. čtvrtletí 2019, nejméně za posledních dva a půl roku), v úhrnu od počátku letošního roku čítal 4,3 %, což stále znamenalo druhé nejvyšší tempo v rámci srovnatelných období po roce 2007.
Trend mírného poklesu mzdové diferenciac se letos zastavil.	
Růst kupní síly mezd byl v posledních čtvrtletích mírně korigován, v dlouhodobém pohledu ale zůstal vysoký.	

Graf č. 15 Prům. nominální a reálná mzda a produktivita práce (meziročně, v %)

¹³ Na jedno volné místo připadalo na konci září 0,6 uchazeče. Mírný převis uchazečů nad místy byl registrován ve třetině okresů (z toho významnější pouze na Karvinsku – 5,4), popřípadě ve třídách s vyššími kvalifikačními nároky (vyjma kategorie specialistů – 0,8).

¹⁴ Růstové tempo bylo mírně ovlivněno i vyšším počtem odpracovaných hodin (ve 3. čtvrtletí bylo oproti stejnému období roku 2018 o tři pracovní dny více). Počet zaměstnanci odpracovaných hodin (v pojetí národních účtů) vzrostl meziročně o 2,8 % (po sezónním očištění o 0,9 %).

* Zahnuje odvětví: Veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a soc. péče; Kulturní, zábav. a rekreač. čin.
 **Podíl sezónně neočistěného HDP a zaměstnanosti (v pojetí národních účtů). Zdroj: ČSÚ (národní účty)